

PROSVETA

THE ENLIGHTENMENT
CLASLO IN LASTNINA SLOVENSKE
NARODNE PODPORNE JEDNOTE
Organ of and published by the Slovene
National Benefit Society

Naslovnica: za Združene države (sloven-
ski) v Kanadi \$2.00 na leto, \$2.50 na pol
leta, \$1.50 na tri leta; za Chicago in Clevel-
and \$2.50 na leto, \$3.75 na pol leta; za in-
tervencije \$2.00.

Subscription rates for the United States
(except Chicago) and Canada \$2.00 per year,
Chicago and Cleveland \$2.50 per year, foreign
countries \$3.00 per year.

Člani plačujejo po dopolnitvi. — Rokopisi se ne
vrnejo. — Advertni rate na agreement. — Manu-
scripte will not be returned.

Naslov na vse, kar ima stik s Hedom:
PROSVETA
2627-29 So. Lawrence Ave., Chicago, Illinois

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS.

Domač drobiž

Obiskovalni razstave

Chicago. — Svetovno razsta-
vo in urad SNPJ so obiskali:
Jos. L. Champa, brat gl. blagaj-
nika JSKJ, Ely, Minn., z ženo;
Matija Pogorelec, dopisnik, Chis-
holm, Minn.; Jerry Kosmač, Es-
ther Mihevc, Nokomis, Ill.

Bolniki

Pueblo, Colo. — V Corwin bol-
nišnici se nahajajo John Zni-
daršič, član društva št. 21 SNPJ,
Frank Miklič, Joe Kosce in
Frank Slak. Zadnji je v bolniš-
nici že nad štiri leta.

Umri v tovarni

Cleveland. — Zadnji petek po-
poldne je pri delu v tovarni Cle-
veland Tractor Co. naglo umrl
Andrej Podobnikar, star 42 let
in doma iz Zidanega mosta. Bil
je član društva št. 142 SNPJ,
v Ameriki pa 25 let. Tu zapuša
ženo, štiri letnega sinčka, očeta
in brata.

Nov grob v Montani

Dillon, Mont. — Iz Butta,
Mont., poročajo, da je tam umrl
George Muhlič, star 47 let in do-
ma iz Hinja pri Žužemberku. V
Ameriki je bil 30 let in tu za-
puša ženo, tri sinove in brata,
v starem kraju pa drugega
brata.

Notranji boji med rudarji na
antracitu

Scranton, Pa. — Ostra borba
med stavkajočimi rudarji, ki so
se organizirali v novi uniji An-
thraceut Miners of Pennsylvania
in člani UMWA, ki se jim nočejo
pridružiti, se nadaljuje.

Dva moška sta bila že obstre-
ljena in tri hiše dinamitirane v
zadnjem času. Ena dinamitna
bomba je bila vržena v stanova-
nje Williama Brennana, bivše-
ga predsednika 1. rudarskega
distrikta UMWA.

Piketiranje premogovnikov se
nadaljuje vzlic poskusom držav-
ne policije, ki je že večkrat raz-
pršila stavkovne straže.

Stavkarji pravijo, da po su-
stili delo, ker premogovne kom-
panije kršijo določbe pogodbe,
katero so podpisale.

Priznanje sovjetske vlade na
vidiku

Washington, D. C. — Časo-
pisi poročevalci so v zveznem
državnem departmentu videli
dokumente, ki so vsebovali po-
ročila o diplomatskih, ekonom-
skih in trgovinskih pridobitvah,
ki bi jih bila deležna Amerika,
ako prizna sovjetsko vlado. Iz
tega poročevalci sklepajo, da je
priznanje sovjetske Rusije bli-
zu. Neko poročilo, ki so ga
sestavili ekonomski, vsebuje do-
mnevo, da bi krog 600.000 de-
lavcev dobilo stalni zaslužek di-
rektno in indirektno kot rezul-
tat priznanja sovjetrov po ame-
riški vladi.

Nekateri napovedujejo, da bo
Amerika priznala Rusijo pred
koncem tega leta.

Prosekutor za oprostitev komu-
nistov

Milwaukee, Wis. — Pomožni
meštni prosekutor John Menga
je v zadevi večjega številca ko-
munistov, ki so bili aretirani pri
demonstraciji proti Hitlerjevu
poslaniku, preiskovalnemu
sodniku predlagal, naj izpusti
vse aretirance, ker nima prose-
kutorjev urad ničesar proti njim.
Sodnik, ki je "nestrankar," ni
o tem hotel nič ališati in je are-
tirance pridržal pod pet dolarji
varščine za vsakega.

Milwaukee policija, ki ni pod
direktno kontrolo mestne vlade,
je na antifašistične demon-
strante barbarško navalila in
nekatero brutalno pretepla.

Glasovi iz nasebin

Zanimive beležke iz raznih krajev

Umazana volilna kampanja

Cleveland, O. — Primarne vo-
litve so končane. Kot županska
kandidata sta zmagala demokrat
Roy T. Miller, sedanji župan, ki
je dobil 74.750 glasov, in Harry
L. Davis, republikanec, ki je pre-
jel 73.903 glasove, torej samo
847 glasov manj ko Miller.

Ta dva gresta na ožje volitve
dne 7. novembra. Kdo bo pri teh
volitvah zmagal, ne more nihče
povedati. Tretji županski kandi-
dat je bil kongresnik in bivši
sodnik Martin L. Sweeney. On
je prejel 59.766 glasov. Bili so še
štirje drugi kandidati, ki pa ne
pridejo v poštev. Komunist Ford,
ki je dobil 3455 glasov, socialist
Wheelock, ki je prejel 1826 gla-
sov; Alva R. Dittich, neodvisni
republikanec, je prejel 1019 gla-
sov, neodvisnež H. Hubbell, ki
je dobil 367 glasov. Torej vsi
drugi kandidati razen prvih
dveh so dobili 66.433 glasov. In
ti glasovi bodo odločevali pri ož-
jih volitvah 7. novembra.

Socialisti in komunisti nima-
jo kaj izbirati med tema dva-
ma. Slovenaki kandidati, ki so
dobili nominacijo kot kandidati
v mestno zbornico, so štiri: V.
drugi wardi George Travnikar,
ki je bil rojen tu, a nismo o njem
dozlejš kaj ničesar ališali. O
njegovem očetu sem ališal, da je
nekad vodil gostilno na St. Clair
ave. in da je bil prvi med Slo-
venci, ki je dobil razpoko od
svoje žene. George Travnikar i-
ma priliko biti izvoljen. Dva Slo-
vence, sta bila nominirana v 23.
wardi. To sta demokrat John M.
Novak in William J. Kennick,
neodvisni demokrat. Prvi je pre-
jel 1421 glasov, drugi pa 1321.
Oba bosta šla na ožje volitve. V
32. wardi je dobil nominacijo
Anton Vehovec, neodvisni demo-
krat in večkratni kandidat. Pre-
jel je 2112 glasov, njegov proti-
kandidat, republikanec Foster,
pa 1892. Izmed štirih Slovencev
ima trije priliko biti izvoljeni.
Ako se bo to zgodilo, se bo mno-
gim Slovincem izpolnila srčna
želja in imeli bodo svojega roja-
ka v mestni zbornici. Ti pa ma-
rajo biti seveda demokratje, ne
pa socialisti, čeprav imajo sled-
nji najboljši program za delav-
stvo.

O umazanosti prošle volilne
kampanje bi človek lahko mno-
go pisal, a se ne izplača. Lahko
rečem, da tako umazane kampa-
nje še nisem doživel. Tudi med
Slovenci jih je mnogo, ki ne mo-
rejo videti človeka, ako ne trobi
v njihov rog. Pregovor pravi, da
naj vsak pometa pred svojim
pragom, in kadar je tam vse čis-
to, naj gre pometat pred dru-
gima, ako je to potrebno. Kdor
ima maslo na glavi, naj ne hodi
na solnce, se glasi drugi prego-
vor. Toliko glede umazane poli-
tike v naši metropoli.

Anton Jankovič, 147.

Delavci ne smejo čakati na od-
rešenika

Wheatland, Pa. — Naj neko-
liko opišem delavske razmere,
da ne bo kdo mislil, da tukaj vsi
spimo.

Tovarne v tej okolici še pre-
cej dobro obratujejo, toda na
podlagi odprte delavnice. Toyar-
niški delavci v tem kraju nima-
jo nobene organizacije in kot ka-
že, je tudi ne bodo imeli kmalu.

Preveč so zaspani in prav ma-
lo jih je med njimi, ki bi se za-
nimali za svojo organizacijo.

Tako mirno prenašamo teža-
ve in čakamo Rooseveltovega od-
rešenika Johnsona, ki naj nas
odpelje iz sužnosti. Toda mi bo-
mo še dolgo čakali, ako se bomo
zanašali na druge, da nas rešijo.

Ameriški časopisi se jezijo na
Forda, ker noče priznati Nire.
To je bedasto. Čemu bi jo pri-
znal, ko ga pa noben ne ališil, da
bi jo moral? Ako bi vlada za-
htevala, da jo podpiše, pa se ne
bo upiral. Vlada lahko zaseže
njegove tovarne in jih obratuje.
Toda tega ne bo storila, ker no-
če akodovati "revežu" Fordu.

Nekateri pojo hvalo Roosevelt-
tu, češ, koliko dobrega je že on
storil za delavce. Jaz bi rad ve-
del, kaj je že dobrega napravil.
Delo se je res nekoliko odprlo v
nekaterih krajih, a to ne bo dol-
go trajalo, kajti produkcija je že
prevelika in delavci ne morejo
pokupiti stvari, ki jih producira-
jo. Njihov zaslužek je nizek, to-
da cene življenskih potrebščin
se stalno dvigajo. Vlada bi lahko
vzela tovarne v svoje roke in jih

obratovala, dala delavcem več
zaslužka, da bi lahko pokupili
stvari, ki jih producirajo. Toda,
da vlada to doseže, je treba re-
vidirati njen program. Grožnje
z Niro nimajo nikakega vpliva
na kapitaliste.

Ko se je vlada izrekla za tiska-
nje bankovcev v vsoti treh mi-
liard; bi jih morala natianiti pet
milijard, toda razdeliti bi morala
denar med siromašne delavce, da
bi si kupili živila, obleko in dru-
ge stvari. Kapitalisti ne bi sme-
li prejeti ničesar.

Tak načrt bi morala vlada o-
svojiti, pa bi začele tovarne in
rudniki normalno obratovati.
Vse to lahko delavci dobio, ako
se organizirajo v delavski stran-
ki. Potrebna je solidarnost in
skupen nastop in potem lahko
delavci dosežejo vse. To bomo
moral prejeti ali slej storiti. Od-
praviti moramo krivice, ki se
nam gode, sami, ne pa čakati na
odrešenika. Odrešenika čakajo
samo strahopetci, ki se bojijo
vsakega alamnatega bossa, ka-
teri jim pripoveduje, da ne sme-
jo štrajkati.

Čul sem, da je tukajšnja to-
varna pločevine sama prisilila
delavce, da sedaj delajo samo o-
sem ur na dan. To je tako uža-
lilo nekaj naših delavcev, da so
šli v urad prosit bossa, naj jim
dovoli delati več ur, kajti pri o-
semurniku ne morejo nič zaslu-
žiti. To so res tepci! Namesto da
bi zahtevali višjo plačo, pa hoče-
jo imeti daljši delovnik. Torej se
ni čuditi, če kompanije drže de-
lavce v sužnosti.

Veliko se govori o Niri in več
ljudi me je že vprašalo, če bo
prinesla kaj dobrega delavstvu.
Tem lahko povem, da Niro pred-
stavlja plavi orel, ki je zelo po-
rešen ptič. Torej ne smemo pri-
čakovati od tega ptiča veliko do-
brega. Vsaj tako se meni zdi.
Lahko pa tudi Nira požene se-
me fašizma, ki se bo razrastlo ko
plevel med pšenico.

Tudi o A. D. se veliko čita,
kako je bila sirota napadena z
bombami. Čudno je res, da Pirc
še živi in da ni umrl od strahu.
Pirc je veliko agitiral za tisto
banko, v kateri so sedaj prihran-
ki naših ljudi in društev zmur-
njeni. — Rudolf Fradel, 729.

Razno iz San Francisc

San Francisco, Cal. — V pre-
jšnjih časih sem se večkrat ogle-
sila v Prosveti, katero zvesto
čitam, ker prinaša delavske no-
vice, in morda se me bodo nek-
teri še spominjali.

Federacija društev SNPJ v
Kaliforniji je imela nedavno ve-
selico, ki pa se ni prav dobro
obnesla. Veselica se je vršila v
Slovenski dvorani na "kranj-
skem hričku". Prišel je na ve-
selico s svojo soprogo A. Šukle
iz Richmonda in dobro znani
muzikant Tone iz Oaklanda. To-
ne Tomšič in člani njegove dru-
žine so zelo aktivni na društve-
nem polju, za kar jim gre čast.
V pogovoru me je tudi opozoril,
naj se kaj oglasim v Prosveti.
Res je nekam vse mrtvo postalo
in bilo bi dobro, da bi se ogla-
sili tisti, ki mislijo, da so dobri
dopisniki. Ne verjamem, da so

vsil tako zaposleni, da ne bi mo-
gli tega storiti. Celo člani dru-
štva Pathfinder so postali tihi
in ne vem, kaj je temu vzrok.

Pisanje in čitanje je moje ve-
selje, a zdi se mi, da se naši
ljudje vse premalo zanimajo za
dobre in podučljive knjige. Tu-
kaj imamo slovensko čitalnico,
ki vam nudi dobre knjige na raz-
pologo brezplačno. Zimski ve-
čeri prihajajo, katere lahko pre-
bijemo pri čitanju knjig, iz ka-
terih se človek lahko mnogo na-
uči.

Naj omenim, da je v mesecu
avgustu društvo št. 681 SNPJ
izgubilo članico Elizabeth Tau-
char, roj. Jerman. Podlegla je
sušici v starosti 32 let. Tu za-
puša soprogo, dve hčerki, ma-
ter, dve sestri in tri brate. Blag
ji spomin!

Zvedela sem, da je v Jolietu,
umrla mrs. Veronika Muren,
roj. Pečavar, moja zvesta pri-
ateljica in sosedka iz otroških
let. O njeni smrti bi rada zve-
dela podrobnosti, zato prosim
rojake v Jolietu, da bi mi o nji
kaj pisali. Njena sestra mrs.
Kozleyčar biva tam in njen oče
tudi še živi. Moj naslov je: 1625
19th St., San Francisco, Cal.

Upam, da se bo še kdò ogla-
sil iz tega kraja, da bo svet ve-
del, da še živimo.

Agnes Markovich.

Glas iz Kanade

Kirkland Lake, Ont., Kanada.

Kakor vidim v dopisih v
Prosveti, ni bilo še glasu iz tu-
kajšnje nasebine. Tukaj so zla-
ti rudniki in veliko novih pro-
spektov. Rudniki obratujejo s
polno paro, a posledice kapita-
lističnega nasilja se kažejo tu-
di tukaj. Ni sicer to, da bi rud-
niki manj obratovali, ampak
dejstvo, da se vrši nad delav-
stvom teror in nasilje, da izpi-
je zadnje kapljico krvi iz izmoz-
ganega delavstva. Unije ni no-
bene. Če se kdo le oglašil o ka-
ki uniji, ga takoj odpuste. Ti-
sti, ki delajo, se ne občutijo kri-
ze. Brezposelni so zelo udar-
jeni in premnogim je bivališče
v džungli, dasi se bliža zima. In
to se dogaja v bogati Kanadi!

Glede uposlitve v rudniku je
zelo težavno, ker nekateri že
dve leti ali več čakajo na delo.
In še so se našle pijavke iz de-
lavskih vrst, ki zlorabljajo last-
ne rojake. Ne dolgo od tega je
nekaj Hrvat, ki je bil uposlen
pri "Lake Shore Gold Mine",
pripovedoval, da pozna uradni-
ke te družbe in da bo lahko u-
poslil veliko rojakov, seveda
proti plačilu. Pri tem mu je
ališila tudi njegova žena, ki je
baj imela še boljše znanstvo
nego on. Tako so mu žrtve na-
sedle in nekateri so mu plačali
od \$150 do \$200. Ko je tako
nabasal žepa, sta z ženo pobeg-
nila. Ali dva Hrvata sta to
pravočasno opazila in začel se je
lov. Ujeli so ga s pomočjo po-
licije v Cochrano, Ont. Privel-
li so ga nazaj, a žena, da se
izogne kazni, je odšla v bolnico.

V četrtek 28. sept. je bila
sodna razprava. Njegovih žrtve
je bilo precej, ki so naselili na
limančce. Omenim naj, da vsa-
ka od teh žrtv si je denar iz-
posodila. No, na sodišču je bil
ta "delodajalec" odsojen na eno

leto težke ječe ali \$500 globe.
Seveda, ako bi bil on brezposel-
ni delavec in bi v skrajni sili
ukradel štruco kruha ali čevlje,
njega bi gotovo obsodili na tri
leta in ga potem deportirali.
Je pač tako, tatove izpuščajmo,
tatiče obešajo. Zato opozarjam
vse rojake, kateri bi prišli sem,
naj bodo oprezní pred sleparji
takega kova.

Letos v februarju so osnova-
li in ustanovili tukajšnji Slove-
nci Slovensko-Kanadsko podpor-
no društvo, ki precej dobro u-
speva. Predsednik društva je
rojak Matt Špehar. Ker pa je
društvo mlado in še nima toliko
gotovine in ima zmeraj po ne-
koliko članov na bolniški listi,
je društveni dramski odsek v
prid društvu, priredil igro "Div-
ji lovec" v nedeljo zvečer dne 1.
oktobra v Poljske dvorani na
Wood St. Velika dvorana je bi-
la nabito polna. Vsi igralci in
igralke, katerih je bilo 32, so
zelo dobro izvršili svoje vloge.
Zlasti se je sijajno obnesel Va-
ški berač Tonček (rojak La-
vrič), kateremu je občinstvo
navdušeno ploskalo. Za tako le-
po uspelo prireditve gre zahva-
la predvsem predsedniku dram-
skega odseka rojaku Franku
Medenu, ki se ni ustrašil ne truda
in ne stroškov, ampak je z
vso požrtvovalnostjo stvar tako
sijajno uredil v prid S. K. P. D.
Vsa čast g. F. Medenu. Le tako
naprej!

Pozdravljam vse rojake in
čitatelje našega delavskega li-
sta Prosvete. — M. Ž.

Stavka v La Sallu

La Salle, Ill. — V tovarni Mat-
hiesan and Hegeller Zinc Co.
je ponovno izbruhnila stavka.
Ker je pri tej kompaniji upo-
slenih precej rojakov in članov
SNPJ, naj omenim, da ta druž-
ba lastuje tudi premogovnik,
kjer je sedaj stavka. Rudarji
so prizadeti, kajti kompanija
ne rabi premoga, ker delo v to-
varni počiva.

Naj omenim, da so se rudar-
ji pri omenjeni kompaniji pred
par meseci organizirali in ka-
kor je bilo že poročano, so pri-
stopili v Progresivno rudarsko
unijo stoodstotno. Kasneje smo
imeli nekaj odpadnikov, med
temi celo enega našega rojaka,
ki ne dela v tistem premogovni-
ku in je član UMWA. Ta ro-
jak je hodil okrog z nekim od-
padnikom in nabiral podpise z
namenom, da se Progresivna u-
nija razbije. Ta nakana se ni
posrečila in upam, da v bodoče
tudi ta naš rojak ne bo nabiral
podpisov za diktatorja Lewisa.
Ta Lewisov prijatelj se najbrž
ne bo več boril za kompanijske
prijatelje. Ako pa ne bo odne-
hal, bom objavil njegovo ime,
da ga bodo spoznali tudi rudar-
ji v južnem Illinoisu, ki se bore
za boljši košček kruha zase in
svoje družine. Poročevalec.

Zdravljenje v toplicah

Hot Springs, Ark. — Tukaj se
nahajam že od 4. septembra ter
se zdravim, muči me namreč
revmatizem že dolgo časa. Po
navodilu zdravnika v Lincolnu,
Ill., sem prišel sem, da se izne-
bim bolezní. Kopanje ni gobe-
na šala. Dvajset minut moram
ležati v topli vodi 110 stopinj,
iz te vode grem v drugo, ki ima
od 110 do 115 stopinj toplote,
kjer je treba ostati nadaljnjih
20 minut. Od tu grem v drugo
sobo, kjer ima voda 95 stopinj
toplote in potem v tretjo, kjer
je toplota od 85 do 95 stopinj.
Doselej sem se že enainvajset-
krat kopal, zdravnik pa mi sve-
tuje, da se moram kopati še ena-
indvajsetkrat.

Najhuje je v drugi sobi, kjer
moramo prebiti vso noč, da se
dobro izpotimo. Povprečno iz-
gubi človek pri tem od tri do
pet funtov na teži, toda kmalu
potem, ko začne bolnik vodo pi-
ti, dobi navadno prejšnjo težo
nazaj. Nekateri bolniki izgube
na teži od deset do trideset fun-
tov na mesec, kar pa zavisi od
bolezní posameznika. Ako ima
človek zdrav želodec, je izguba
na teži neznatna. Jaz še nisem
izgubil na teži, ker sem druga-
če zdrav.

Sem prihajajo ljudje z raz-
ličnimi boleznimi, največ jih je
takih, katere muči revmatizem.
Nekatere pripeljejo na vozičkih,
drugi se opirajo na palice, in
pri razgovorih z njimi se člove-
ku zdi, da jih polovica ozdravi.
Voda, ki prihaja izpod hri-

bov, ima 140 do 150 stopinj v
čine. Ta voda je prevročna,
bi se človek v nji kopal. To
do drže nekaj časa v rezervi-
jih, da se nekoliko ohladi in
potem mešajo z vročo. Ljudje
hodijo s steklenicami po vodi
izvirkom in jo nosijo dom.
Tam jo shladi in potem pije.
V kopalnicah imajo zama-
ske strežnike, ki vodijo bol-
iz ene v drugo kopelj. Od
kega bolnika, ki mu strežijo
kopanju, dobe 17 centov. Ka-
je veliko bolnikov, zaslužijo
drugače pa je njihova plača
lo nizka. Bolnikov je v
kraju sedaj malo, kajti zdaj
ljuje v toplicah precej or-
ganiziranih skupin, ki jih
in jednoti, ki me podpi-
drugače se ne bi mogli
zdraviti. Priporočam vsem
postanejo člani jednote, ki
ko dobro skrbi za nje v bole-
Svet v tej okolici je večin-
hribovit in obraščan z bo-
jem in hrasti. Sadnega dre-
še nisem videl, pač pa se na-
jajo sadovniki kakih trid-
milj od tukaj proti zapadu
jugu. Neki sadovnik tam ra-
ga 40.000 akrov. Tam ra-
breskve, ki obrode vsako
Torej je tukaj boljše polje
breskve ko v Lincolnu, Ill.
sem jih posadil približno
enem akru, toda obrodlje se
mo dvakrat v štirinajstih
v Lincolnu je mrzlo pod-
in to je vzrok, da breskve
obrodijo.

V Hot Springsu se ljudje
vijo največ s potniki, ki pa
jajo sem na letovišče in z
niki. Tem nudijo hrano in
nočišče in pri tem nekaj za-
žijo. L. 1928 je to mesto
25.000 prebivalcev, sedaj pa
ima krog 18.000. Ako se
sprehaja po glavni ulici, o-
vsepolno praznih stanovanj
zadnjem času so tukaj o-
več točilnic, kjer prodajajo
v; skoro v vsakem bloku
najmanj dve točilnici. Mi
je tudi igralnica za denar. L.
se zanimajo za konjske dir-
Chicago, Philadelphiji in
gih mestih in stavijo velike
te na konje, o katerih upaj-
bodo zmagali v dirki.

Cene življenskih potre-
nam so približno tako visoke
v Illinoisu. Mesto je lepo
sto, kajti tovarn tukaj ni.
lavec so zaposleni pri tlakov-
cest, kadar je kaj takega
Vlada gradi sedaj veliko
školo bolnišnico, ki bo stala
drugi milijon dolarjev. To
bo najbrž končano že ta
Krog dvesto mož, članov
veltove gozdovne armade,
poslenih v bližnjih gozdov.

Končno apeliram na ro-
da postanejo člani SNPJ
narode na Prosveto, ki pr-
mno go poučnega čtiva v
delavcem. — John Debe

Plavi orel in socialisti

Akron, O. — Ubogi pla-
rel! Kakor drugod tako bi
di tukaj že vsak rad hv-
njim. Roosevelt je dobro
kako bo ta tič postrežen
Nira ne bo prinesla prosti-
čez noč ali v par mesecih.
orel ima veliko nasproti-
zlasti takih, ki ne vedo, kaj
pomeni.

Če bo Nira dosegla svo-
ne bo treba socialistične
ke. Socialisti se bore za
program že 50 let, vendar
dosegli posebnih uspehov
sem čital v listih, sociali-
stranka noče priznati Nire,
se to ne dopade, kajti pri-
bi bilo, da bi tudi sociali-
delavci priznali Niro, ker
ne bi storili nobene napake,
nam nudi priliko do organ-
nja v unijah in je potreba
jo podpiramo. — Martin Kl

Federacija proti inkorpora-
unije

Harrisburg, Pa. — Pa-
vanska delavska federaci-
nastopila proti inkorpora-
kompanijske unije, katero
stanovila American Bridge
v Ambridgeu. Ta družba
družnica U. S. Steel korpor-
Pri zaslišanju pred dra-
tajnikom je John Phillips,
sednik državne delavske fe-
dacije, rekel, da je "zgodovina
bridge Bridge kompanije
na a krvjo delavstva. V
da prepreči organiziranje
delavcev, se družba pos-
vseh sredstev."

Ambrški jeklarski skemi-
kljub kompanijski skemi-
novili tudi svojo unijo.

Čikaška razstava: Thelma Wellbaum, Dayton, O., pije iz stu-
denca v Palači vrtnarstva.

Prof. Einstein na Angleškem. Na levi je njegov prijatelj, profesor Hans Meyer. Nemški

Louis Adamcz

SMEH V DŽUNGLI

AUTOBIOGRAFIJA AMERIŠKEGA PRISILJENCA
Poslovenil Stanko Leben

K temu je Janko pripomnil: "Vse to je morada res. Vem, da "Narodni Glas" pogosto piše o nezgodah in delavskih stvarkah po ameriških rudnikih in tovarnah, kjer tvegaš zdravje in življenje. Nič ne dvomim, da je Amerika za premnoge slab kraj, toda mene ta dežela ne plaši. Prepričan sem, da te ne užene, če si čvrst in prebrisan ter znaš stvari zgrabiti na praviem koncu. Amerika je nova dežela — nad vse zapeljiva! Ogromna! Kranjska in vsa Evropa sta v tem pogledu stari in ustaljeni. Življenje tu ni več živo. Pred kratkim sem nekje čital, da je vse v Ameriki bolj ali manj v nastajanju."

"Nekega dne bom morda tudi jaz šel v Ameriko", sem omenil. Dotlej še nisem bil ničesar črnil Janku o nameri, da hočem materi na ljubo postati duhovnik; tudi sedaj mu nisem znil o tem ničesar.

"Mogoče bi šla pa skupaj, kaj?" je vneto povzel Janko.

Prikimal sem.

Nenadoma sem bil ves srečen, da se o teh stvareh pomenim s prijateljem. Pozabljen je bilo vse o duhovniku. Menila sva se o Novem Yorku, o novoyorskih zgradbah in mostovih, pa o Clevelandu in Chicagu in Pittsburghu; vse te kraje sva se namenila ogledati, kadar bova šla v Ameriko.

III

Prigod in pustolovščin željna, kakršna sva bila, sva se Janko in jaz zgodaj v najinem tretjem gimnazijskem letu priključila tajnemu dijaškemu političnemu klubu, sodelujočemu pri splošnem revolucionarnem jugoslovanskem nacionalističnem gibanju, ki je pet ali šest let pred izbruhom svetovne vojne vzniknilo v južnih slovanskih deželah Avstrije.

Za kratek čas se mi je življenje v Ljubljani zazdelo bujno in prepevajoče. Z Jankom sva se udeleževala skrivnih sestankov naše skupine ter poslušala strastne govore, ki so jih imeli odrasli voditelji in agitatorji revolucionarnega pokreta; mnoge izmed njih je iskala in zasledovala avstrijska policija.

Skupaj z drugimi fanti sva teptala embleme habsburške oblasti in prepevala divje, grde parodije na avstrijsko himno. Ponoči smo korčili skozi mesto oboroženi s kosi krede ter na stene in hodnike pred vladno palačo pisali psovke za imenom cesarja Franca Jožefa. Pogosto nas je lovila policija, kar nam je bilo v posebno naslado in veselje.

Na splošno smo se ponašali kakor romantični, trapasti častilci boginje Svobode, dasi se spominjam, da nisem nikoli prav posebno verjel v idejo, ki je bila za tem pokretom. Mislim, da tudi Janko ne. Oba sva bila kmetiška fanta iz dokaj premožnih domov; v klubu je bilo še nekaj drugih, ki so bili kakor midva s kmetov in premožni. Zato nas je v resnici presneto malo brigalo, ali naši očetje in bratje obdelujejo grudo pod avstrijskim gospodstvom ali v mejah jugoslovanske države, ki ji vlada srbski kralj. Bili smo pač pri pokretu, ker je bilo veselo in zabavno, nevarno in razburljivo.

Vsako toliko se je na naših tajnih sestankih pojavilo vprašanje izseljevanja v Ameriko. Voditelji pokreta, ki so nam predavali, so bili nasprotni ljudem, ki so se izseljevali v Ameriko. Dol z Avstrijo! Dol z Ameriko! Avstrija goni slovenske kmete v Ameriko in Amerika

jih uničuje. Ze res, lepe vsote denarja prihajajo iz Amerike, toda (so se vpraševali propagandisti), ali je ta denar vreden svoje cene? Amerika uničuje ali pohablja izseljencev telese, skrni njihove duše, jih oropa njihovega preprostega moralnega in estetičnega rahločutja, kvari njihovo očarljivo domačo govorico in običaje ter jih na splošno odtujače domači zemlji. Amerika (so trdili agitatorji) privablja kmete s svojimi dolarji in tako zvanimi ugodnimi prilikami, ker jim doma avstrijska oligarhija odreja zemljo, do katere imajo pravico od rojstva in na kateri bi lahko spodobno živeli. Izseljevanje in Amerika sta bila, z drugimi besedami povedano, na dnevnem redu na sestankih tega pokreta. In v resnici je človek težko počel karkoli ali se obrnil kamorkoli na Kranjskem, ne da bi naletel na nekaj, kar je bilo tako ali drugače v zvezi z Združenimi državami. Naše ljudstvo se je začelo izseljevati že v sedemdesetih letih.

Takrat je vse na Kranjskem čitalo knjigo, ki ji je kumoval jugoslovanski Pokret in ki ji je bil naslov: "Obljubljena dežela". To je bila anonimna povest, ki je pripovedovala o nesrečnem potovanju majhne skupine poštenih in preproštih slovenskih kmetov v napak nazvano Obljubljeno deželo in o njihovem kratkotrajnem, srce trgajočem bivanju v njenih mejah; osleparjeni od goljufov za vse, kar so imeli, jih večina pogine od lakote, žeje in izpostavljenosti v puščavi. Ta strahotna povest se je zaključila z besedami: "Ne v Ameriko!"

Pisec te povesti najbrže nikoli ni bil v Združenih državah in njegova zgodba je bila skorajda zgrajena na trhlji podlagi pomanjkanja resničnih dejstev; vendar sva Janko in jaz verjela, da je v bistvu resnična. Le nasveta na koncu zadnje strani si nisva jemala k arcu. Ta strahotna povest je nasprotno le še bolj podžgala najino strast za Ameriko. Kako razburljivo bi bilo živeti v taki deželi, sva si mislila. Janko in jaz nisva nevedna kmetiča. Midva sva izobražena. Midva bi drugače pazila. Trdno sva bila prepričana, da bi nama "goljufi z zemljo", kakršne popisuje povest, ne mogli prodati take zemlje brez vsake vrednosti v puščavi. Živo sva si predstavljala, da bi nama bilo v veliko zabavo, čuvati se pred takimi ljudmi, preslepariti jih ...

IV

Ne dolgo potem, ko sva se z Jankom priključila revolucionarnemu krožku, je jugoslovansko gibanje v Ljubljani izživelo in brezskrbno stopilo na plan. Pri belem dnevu so grube študentove dreve po ulicah, snemali iznad vhodov v trgovine nemške napise, trgale dvoglavega avstrijskega orla z državnih poslopij, pobijale šipe, uprizarjale majhne demonstracije. Ob takih prilikah so si nekateri izmed razgrajevcev priborili v svoji grudi sloves junaka ali mučenika, če so jim pri spopadih s policijo zakrvale glave.

Nekega popoldneva se je z velikega javnega zborovanja, na katerem so govorniki doneče in kljubovalno izzivali avstrijsko vladno, razlilo po mestu na stotine mladev; v strnjenih vrstah so korakali po ulicah, prepevali, kričali, vihteli slovenske zastave. Dovoljenja za to "parado" niso imeli ne od mestnih ne od krajevnih vojaških oblastev.

(Dalje prihodnjic.)

"Križa človeškega duha"

Ivan Jontez, 53.

V A. D. z dne 30. sept. je bil objavljen pod gornjim naslovom nepodpisan članek — ali se je pisec sramoval svojega otročička? — ki naj bi bil nekakšna razprava o "duhovni" krizi sodobnega človeka, v resnici pa je v jedru zgolj nekakšna razprava o namišljenem — propadajočem socializmu. Pisec, ki očituje poleg velike površnosti tudi vidno nepoznanje marksizma, njegovih dognanj in poslanstva, je vsled teh svojih hib takoj v začetku temeljito zavozil in njegov namen — analizirati miselnost krizo človeka naše dobe, ji najti primerno zdravilo — baš vsled te površnosti, nepoznanja ter slabega vpogleda ne le v marksizem, temveč tudi v splošni razvoj človeštva in probleme, ki so nastajali vzporedno z ekonomskim, za človeško miselnost odločujočim razvojem, ni mogel biti dosežen.

Človeštvo stoji danes zopet na razpotju, kakor je stalo v svoji zgodovini že večkrat. Na to razpotje ga je postavil, kakor vselej, ekonomski razvoj, ne marksizem, ki je prav tako zgolj posledica tega razvoja. Marksizem je zgolj eden izmed dveh kašpotov na tem razpotju; drugi kašpot je postavil tja industrijski kapitalizem.

Marksizem kaže naprej. Marksizem koraka vstric z razvojem. Njegova pot mora biti vsled tega prava, saj vodi naprej in njegov končni cilj je boljši človek in bolj urejena

človeška družba. Marksizem enostavno hoče, da se človeštvo pokori neizprosnim zakonom razvoja, katere je odkril njegov idejni oče Karl Marx, zakonom, ki nas neizprosnost tirajo naprej, svetlejšim časom naproti. Ker pa človeštvo še ni krenilo s tega križpotja, ker se pod pritiskom preživetja, s ostanki meščanske miselnosti prepojene kapitalistične ideologije, še vedno obotavlja, ne vedoč, katerega kašpotu naj sledi, je jasno, da zgodovinsko poslanstvo marksizma še daleka ni končano — to poslanstvo bo končano šele s prihodom industrijske demokracije — temveč se je jedva dobro začelo.

Kapitalizem kaže nazaj. Kapitalizem se upira silam razvoja ter noče priznati njegovih zakonov, ki pa so močnejši od kapitalizma, katerega bodo prej ali slej teiste sile popolnoma odpravile. Njegov odpor je zaman, kajti kal smrti je bila položena vanj tisto minuto, ko se je rodil. Vzlic temu se upira ter hoče ustaviti kolesje razvoja. Pri tem ima mnogo pomočnikov, ki mu verno služijo: predvsem nacionalizem, ki je dosegel svoj višek v ultra-nacionalističnem fašizmu. Toda vse, kar bo kapitalizem s tem dosegel, je, da ga bo ta skrajni, blazni nacionalizem pokopal. Umirajoči bolnik si je preskrbel zgolj pogrebca.

Da, človeštvo je danes na razpotju. Na razpotjih pa ne gre vselej gladko. Goljufivi kašpoti motijo, slepijo. Kakor na prejšnjih razpotjih, tako je tudi na današnjem: človeštvo je

zbežano, zmešano, zaslepljeno, ne ve ne kod ne kam, vse to po zaslugi kapitalističnih laži-preporokov, ki bi na vsak način radi ustavili kolesa razvoja na njegov današnji stopnji industrijskega fevdalizma. To zbežanost imenujemo plitveži "krizo človeškega duha", dočim je to v resnici kriza kapitalističnega sistema in prvi korak za osvoboditev človeka. Izvor tej krizi sta korenini v napačnih postavah, na katerih je ta sistem zgrajen, kar je prvi znanstveno dokazal baš marksizem, ki je istočasno prevzel nase zgodovinsko nalogo, peljati človeštvo iz razvalin kapitalističnega sistema v sistem industrijske demokracije, ki je prihodnja stopnja v ekonomsko-socialnem razvoju človeštva.

Ta naloga marksizma pa seveda ni lahka. Predstavniki propadajočega kapitalističnega ekonomsko-socialnega sistema ne je nočejo priznati upravičenosti njegove misli, temveč mu stavijo na pot vse mogoče zapreke. Sredstva, ki jih porablja v tem brezupnem boju, čijega cilj je ustavitev razvojnega procesa, so že omenjeni nacionalizem, izživetje tradicije, podpiranje sebičnosti, ki je v bistvu zgolj klika čuta samohrane, podpiranje religioznosti, ki je dete človeške nevednosti itd. Vzlic temu, kljub vsem zaprekam pa marksizem ne vzdržno koraka naprej ter kaže človeštvu pravo pot. Marksizem namreč ni bil rojen za en dan, temveč je bil rojen za svojo poslanstvo in dokler to po-

slanstvo ni opravljeno, bo moral marksizem živeti.

Vsega tega in še marsičesa drugega pisec omenjenega članka ni premislil, ko je pisal o "krizi človeškega duha".

Zato je zapisal, da se je poslanstvo marksizma izjalovilo, ker marksizem ni napravil kompromisa z narodnostjo in vero — v mislih ima očividno predvsem ameriške Slovence — in zato, po njegovem mnenju, mednarodni socializem ne more najti ugodnih tal med ameriški Slovenci. "Marksizem", pravi pisec, "je buljil v megleno bodočnost, katero mu je slikala Marksova teorija, dočim so se okoli njega odigravali realni dogodki, ki so ga tako presenetili, da je ostal nesposoben jih obvladati ali se sam postaviti na čelo revolucije, ki je šla preko njega in popolnoma pometla z njim."

Pisec tudi očita marksizmu, da so "pod delavskimi in protikapitalističnimi gesli narod odvrčali od njegove vere in narodnosti, v zameno pa se mu ni nudilo ničesar, razen internacionalnih krilatice juda Karla Marksa." Tudi trdi, da marksisti nimajo nobenega smisla za "narodove svetlinje, ki jih je nosil narod v srcu od pamti, odkar se je začel zavedati, da živi kot "narod", da imamo zanje "kvečjemu pomilovalen posmeh."

Kot sem že zapisal, očitujejo člankarjeve izjave popolno nepoznanje predmeta, ki ga je obdelaval. Bistvo marksizma in njegovega poslanstva mu je tuje; internacionalizem razumeva napačno; zaključki, katere izvaža na podlagi ekonomsko-socialno-političnih dogodkov naše dobe, so popolnoma zgrešeni.

Piščevo mnenje je, da bi se moral marksizem prilagoditi starim, preživetim tradicijam, zaostali človeški miselnosti. Ker je marksizem zgolj kašpot splošnemu ekonomsko-socialnemu razvoju človeštva, bi to pomenilo toliko, kot da bi se moral ta razvoj prilagoditi zaostali človeški miselnosti, dočim zahtevajo neizprosnosti zakoni tega razvoja baš obratno: človeška miselnost se mora izklopiti iz zaostalosti ter se prilagoditi vsemu, kar bo prinesel ta razvoj. Vsako upiranje pomeni zgolj blazen poskus samomora. Zeleni zakon splošnega naravnega razvoja namreč veli, da se mora absolutno vse prilagoditi posameznim razvojnim stopnjam ali pa poginiti, izginiti! Marksizem — ki ne gleda v megleno bodočnost, temveč nasprotno jasno vidi prihodnjo ekonomsko-socialno razvojno stopnjo človeštva! — se vsega tega dobro zaveda, zato goče kompromisov z zaostalo človeško miselnostjo, temveč neprestano opozarja na nujno potrebo, da se ta miselnost čim prej prilagodi splošnemu razvoju, da bo korakala vstric z njim, na mesto da zaostaja kot doslej, kar povzroča popolnoma nepotrebne ekonomsko-socialne krče in trpljenje. Izrek: "Ne gori k Mohamedu, temveč Mohamed mora h gori!" je tu popolnoma na mestu, dočim je neznan pisec s tem, da ga je navedel, z ozirom na marksizem, napravil hudo nerodnost.

Zapisal sem, da neznan pisec tudi našega internacionalizma ne razume; to bom dokazal. Internacionalizem, kakor ga pojmuje in tolmači marksizem, je zahteva po najtesnejši kooperaciji vseh poedincev in narodnih in plemenskih skupin v svrhu dosege čim polnejšega blagostanja za vse človeštvo, katerega človeštvo brez take kooperacije nikdar ne bo doseglo. Pri tem pa marksizem nikakor ne odreja tem narodom njihove pravice do narodne samobitnosti, temveč se celo bori za te pravice, kjerkoli so zatirane (narodnostne manjšine). Internacionalizem pomeni v slogi in prijateljstvu živečo družino narodov, katere ne bo poznala bednosti ekonomskih pregraj, narodnostnih in plemenskih predsodkov in blaznega, samomorilnega nacionalizma, kakršnega poznamo danes in ki aloni v bistvu na načelu zatiranja šibkejših po močnejših, in v kateri bo sleherni narod kot popolnoma enakopraven član te družine deležen vseh pravic in ugodnosti, ki jih bodo deležni drugi.

Trditev, da je jezik marksizma nejasen in nerazumljiv, je napačna. Ta jezik je tako jase, da ga lahko razume vsakdo, če ga namreč hoče razumeti. Če pa še precejšen del našega ljudstva ne razume tega jezika, je temu kriva predvsem neveda in nepoznanje izvora lastnih problemov in pa napor cerkve, ki se na vse kriplje trudi, obdržati njegovo miselnost v zaostalosti. Vzlic temu pa ima ideja marksizma tudi med ameriški Slovenci lepo številno privrženec, in to število bo še naraslo kakor narašča povsod, čeprav slepci vidijo baš obratno, namreč da število privrženecv marksizma pada.

Članek, ki ga tu obravnavam, skuša napraviti vtis, kakor da smo slovenski socialisti v Ameriki sovražniki ameriške Slovence, da skušamo uničiti slovenski značaj naših ameriških rojakov. Vsaka taka trditev pa ni le zgrešena, netočna, temveč tudi skrajno absurdna. Nepobitno dejstvo namreč je, da je baš naš napredno delavski, socialistični element doprinesel levji delež napore za ohranitev slovenskega značaja naših priseljencev in njihovih otrok! Saj je baš ta element ustanovil našo največjo podporno in kulturno organizacijo, Slovensko narodno podporno jednoto, ki nam je dala poleg gmotne podpore (bolniške in drugače podpore, velika posojila slovenskim narodnim domovom itd.) tudi Književno matico SNP, čije namen je bil buditi med ameriški Slovenci ljubezen do slovenske knjige, potem dnevnik Prosveta, ki je danes v vseh ožirih najboljši slovenski časopis v Ameriki in vsled tega tudi najbolj vpoštevan v stari domovini, in Mladinski list, ki je danes največji slovenski mesečnik za mladino. In delo, ki ga je že izvršila na našem tukajšnjem kulturnem polju JSZ potom svoje Prosvetne matice in svojih dramek in pevskih društev, tudi ni tako majhno, da bi se ga ne dalo opaziti; nasprotno, vsakemu nepristranskemu opazovalcu mora takoj pasti v oči! In Ameriški družinski koledar že dvajset let vzbuja v ameriških Slovenceh ne le razredni zavesti, temveč tudi zavest, da smo Slovenci, slovenski delavci. In najjačji predstavniki slovenske književnosti v Ameriki so vsi od kraja — socialisti! Ali to znači, da slovenski socialisti spodkopavamo zavest slovenstva med našimi tukajšnjimi rojaki? Kaj takega lahko trdi le kak plitvež ali slepec!

Očitek, da odvrčamo narod od vere, t. j. od cerkve, je upravičen. Zakaj pa to delamo? Zato, ker je cerkev sovražna napredku, ker se s kapitalističnimi silami vred trudi ustaviti kolesa razvoja in ohraniti sedanji nezmožni in krivični ekonomsko-socialni sistem. In ne samo to: cerkev je parazit, ki ničesar ne producira, temveč samo žre! Kapitalizem ima v njej najvernejšega zaveznika v boju proti razredno-zavednemu delavstvu. To so suha dejstva, ne kakšne krilatice.

Poleg tega pa krščanstvo ni nič bistveno slovenskega. Krščanstvo Slovence ni bilo prirojeno. Krščanstvo je bilo Slo-

vencu vsiljeno z mečem! kovski meč je napravil iz najprej kristjana, nato pa nja nemških graščakov.

Kar pa se tiče "tolazbe" je najti v krščanstvu, je mestu vprašanje: Ali bi sploh iskal take tolazbe, bil rešen vseh današnjih nomskih in socialnih neprizadežev? Ker je uboj je izkoriščen, ker je tepta je zaničevan in preziran, pri tem ve, da je zamar apel na srca tistih, ki ga jo in izjemajo! In ker vsem tem še ne zaveda lastne moči, ker še ne ve človeštvo najvišja sila, ki vsak čas pomete z vso to in trpljenjem, se zateka kevin in prosi Neznano za Cim pa se bo človek zave pomoč lahko pride le od samega, si bo tudi pomag magal tako, da mu ne bo več iskati take "tolazbe" kršno se revež tolazi dan

Kadar bo dosegel človekar mu je potrebno za fizični obstoj, kadar bo padle vse moreče ekonomske skrbi, bo odpadla tudi vsa takšna "tolazbi". In vere v Neznano, si bo ustvaril vero v v človeštvu v ljubezen, resnico in In to vero ponujamo se že zdaj.

Člankar v A. D. tudi ja, da je bil Karl Mark kakor da je to nekaj sr ga. Člankar bi moral da sta bila Juda tudi nominalni ustanovitelj stva, in pa njegov deja stanovitelj apostol Pav mer pa tudi mi ne vidi napačnega ali sramotne pač tako: Jud je ustan ščanstvo, Jud je odkril splošnega ekonomsko-so razvoja ter nam pokaz pot v rešitev, in Jud (E nam odkriva temeljne vesoljstva. Torej so Jud cem koncev le blagoslov veštvo. Kdor pa zanič vori o nekom zato, ker nekdo Jud, pa s tem zgolj svojo duševno rev

Tudi glede marksiz "izjalovljenega" poslans lahko brez skrbi: mark tu, ker je moral priti, i dokler ne bo njegovo po opravljeno! Če je soci politično gibanje v Ne Italiji začasno zatrt, i prisiljeno na podzemsko nje, to še ne pomeni, da kšizem odpovedal, da je žipot zanič in da se je poslanstvo izjalovilo. ne!

Kriza "duha" je tu kje, pri kom? Pri nas? Potrebno se mi zdi še, da nisem pisal tega zaradi A. D. ali njene karja, temveč zaradi njakov, da se ne bi dali napačnim in neresničnim tvm naših plitvih n kov.

AKO JE V CHICAGO kateri naših rojakov, da im tako, da greje svoj dom na 36. ulici, ako je tako prijazni prijavi na Prosveto, 2657 R. Ave., Chicago, Ill. Tel. Rock

BOŽIČ
v stari domovini

Brez dvoma vam misel na Božič vrne prijetne spomine in porodi željo, da bi praznovali praznik med svojimi sorodniki in prijatelji v stari domovini. Pridružite se enemu naših osebno vodeni izletov.

Posebna odplutja iz New Yorka
ALBERT BALLIN . . . 9. decembra
ST. LOUIS 12. decembra

Izberne izletniške zveze od
Hamburga do Jugoslavije.

\$171.50 TRETJI RAZRED
TJA IN NAZAJ

Iz New Yorka do Ljubljane in nazaj.

Za dodatne pojavnosti vprašajte svojega lokalnega agenta.

HAMBURG-AMERICAN LINE

177 N. Michigan Ave. Chicago Ill.